

**Essays over de leraar en de toekomst van
de lerarenopleiding**

Essays over de leraar en de toekomst van de lerarenopleiding

Ruben Vanderlinde, Isabel Rots, Melissa Tuytens,
Kris Rutten, Ilse Ruys, Ronald Soetaert,
& Martin Valcke (Red.)

ACADEMIA PRESS

© Academia Press
P. Van Duyseplein 8
9000 Gent
T. (+32) (0)9 233 80 88
info@academiapress.be
www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij, de boeken- en
multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Essays over de leraar en de toekomst van de lerarenopleiding
Ruben Vanderlinde, Isabel Rots, Melissa Tuytens, Kris Rutten, Ilse Ruys,
Ronald Soetaert, & Martin Valcke (Red.)

Gent, Academia Press, 2013, viii + 286 pp.

Cover: Twin Media bv, Culemborg

Eindredactie: Thijs Delrue (info@thijsdelrue.be)

ISBN 978 90 382 2225 7
D/2013/4804/209

*Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van
druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgeverij.*

Inhoud

Woord vooraf	v
Thema 1 Identiteit van leraren en hun basiscompetenties	
De identiteit van leraren	3
<i>Een zoektocht naar aansluiting met het competentiedenken</i>	
ISABEL ROTS & ILSE RUYTS	
Het beroepsprofiel van de leraar	11
<i>Een wereld van verschil</i>	
CAROLINE DETAVERNIER, HILDE MEYSMAN & MARK PÂQUET	
Mijn juffen, mijn meesters en hun competenties	23
PETER VAN PETEGEM	
Was het nu 1990, 2000 of 2013?	35
<i>Een compilatie van persoonlijke reflecties over het opleiden van leraren in Vlaanderen</i>	
KATHLEEN VAN HEULE	
De leerling is onze klant, en de klant is koning	43
<i>Over de koning niets dan goeds!</i>	
WIM BEYERS	
Thema 2 Werkplekleren en professionalering	
De loopbaan van leraren en het belang van professionele leergemeenschappen	57
GEERT DEVOS & MELISSA TUYTENS	
Van beginnende tot ervaren leraar	69
<i>Een continuüm in professioneel leren</i>	
NADINE ENGELS	

Thema 3 Onderzoek in de lerarenopleiding

Naar ‘ <i>evidence-based</i> ’ lerarenopleidingen?	83
MARTIN VALCKE	
De lerarenopleiding als biotoop voor R&D	97
<i>Een verkenning</i>	
RUBEN VANDERLINDE & DIRK GOMBEIR	
Praktijkonderzoek en LIO-baan-opleiding	111
<i>Een goed huwelijk?</i>	
GRIET MATHIEU & NATALIE PAREJA ROBLIN	

Thema 4 Vakdidactisch onderzoek

Vakdidactisch onderzoek in de lerarenopleiding	125
<i>Een vurig pleidooi</i>	
TINE LENAERTS	
De toekomst van geschiedenisdidactiek in Vlaanderen	137
<i>Evidence based?</i>	
BRUNO DE WEVER EN CHRISTOPHE VERBRUGGEN	
Literatuurleraren opleiden in tijden van ‘ontlezing’ en ‘onwetendheid’	151
ANDRÉ MOTTART	
Specifiek opleiden in muziek	161
<i>Enkele ervaringen</i>	
KAREN VAN PETEGEM	

Thema 5 Professionalisering van lerarenopleiders

Opleiden van leraren	169
<i>Een vak apart!</i>	
DOUWE BEIJAARD	
Vier Vlaams-Nederlandse bouwstenen voor de professionele ontwikkeling van lerarenopleiders	179
MIEKE LUNENBERG	

Het opleiden van opleiders?	191
<i>Van blauwdruk- naar praktijkgebaseerde benadering</i>	
GEERT KELCHTERMANS	

Thema 6 Diversiteit in de lerarenopleiding

Diversiteit als meerwaarde voor onderwijs.	207
PIET VAN AVERMAET	

Beyond Gender Diversity.	221
<i>Werken aan meer diversiteit voor de klas</i>	
GERDA GEERDINK & FEDOR DE BEER	

Thema 7 Lerarenopleiding: Verleden en toekomst

Van AILO... naar SLO... naar Masters in Onderwijs?.....	235
ELKE STRUYF	

De toekomst van de lerarenopleiding	247
<i>De kristallen bol van de retoriek</i>	
RONALD SOETAERT, KRIS RUTTEN, ELIANE VAN ALBOOM	

Over het historisch besef van toekomstige leerkrachten.	259
<i>Afrekenen met een geschiedenis zonder toekomst en met een toekomst zonder geschiedenis</i>	
MARC DEPAEPE EN FRANK SIMON	

The future of teaching and teacher education.	271
<i>Agency through collaboration and 'going public'</i>	
PAULIEN C. MEIJER & CHERYL J. CRAIG	

Auteurs	281
---------------	-----

Woord vooraf

Discussies over de rol, functie en positie van de leraar zijn van alle tijden. De leraar en de lerarenopleiding staan steeds meer in het middelpunt van het maatschappelijk debat. Je zal dan maar lerarenopleider zijn. Krijg je dan niet meteen een reeks vooroordelen over je heen die varieert van lerarenopleiders als “peda-goochelaars” tot “wereldvreemde theoretici”? Het valt niet te ontkennen dat lerarenopleidingen al decennialang opleidingen zijn die in het oog van een storm zitten. De rustige tijd van de gevestigde “normaalscholen” met hun sterke nadruk op vakkennis en de “oefenscholen” waar je als studentleraar de knepen van het vak leerde, lijkt lang voorbij te zijn. Toch introduceerden de normaalscholen reeds de eerste ingrediënten van discussies die nog steeds centraal staan in kritische beschouwingen rond de lerarenopleidingen in Vlaanderen en het buitenland. In deze discussies staan begrippen centraal als de theorie-praktijk kloof, technische rationaliteit, relevantie, enzoverder. Als antwoord op deze discussies worden nationaal en internationaal nieuwe visies en modellen voor lerarenopleidingen gepresenteerd waarbij meteen ook nieuwe centrale concepten naar voren worden geschoven als wetenschappelijke onderbouwing, evidence-based, de nadruk op standaarden voor de lerarenopleiding, de leraar als ‘reflective practitioner’, ...

Lerarenopleidingen ontsnapten ook niet aan kwaliteitscontrole, visitaties, accreditaties, enz. Opvallend is dat in de Vlaamse context lerarenopleidingen veruit de laatste opleidingen zijn die werden gevisiteerd. Dit is een opmerkelijke vaststelling, vooral gegeven de aard van de opleiding. Waarom stonden de lerarenopleidingen niet op het voorfront bij het oppikken van systemische visies op leren en onderwijzen? Waarom heeft de lerarenopleiding pas laat de hand aan de ploeg geslagen om zichzelf te bekritisieren, te onderzoeken, te

her-denken, ... En dat terwijl de maatschappelijke positie van de leraar sterk onder druk kwam te staan en de effectiviteit, efficiëntie en relevantie van lerarenopleidingen in vraag werd gesteld.

De lerarenopleiding wordt nu vooral als een “probleem” naar voren geschoven. Wereldwijd worden alternatieve trajecten voor lerarenopleidingen ontwikkeld waarin de rol van de klassieke lerarenopleiders beperkt wordt. Denk bijvoorbeeld aan de *‘Become a Teacher in Six Weeks’* aanpak in de Verenigde Staten of de wereldwijde voorbeelden van *‘Teach for xx’* (bv. America, Australia, Singapore, Canada, ...) waarbij men kandidaten in een snel traject van twee jaar – in de context van een “echte” school – klaarstoomt om leraar te worden. Klassieke lerarenopleidingen met hun sterke nadruk op professionaliteit staan in competitie met marktgeoriënteerde aanpakken waarin rendement, “readiness for the profession” en “key competences” het discours domineren. De sterk contrasterende visies gaan uit van een andere definitie van de “identiteit” van de leraar. Dat betekent dat ze verschillen in wat een leraar moet kennen, kunnen en zijn. Er worden vragen gesteld bij de plaats waar leraren moeten opgeleid worden: in de praktijk of in relatie tot de praktijk? Er is een verschil in nadruk op techniciteit versus professionaliteit, de leraar als ontwerper versus de leraar als uitvoerder. Er is bovendien een verschil in nadruk op de onderzoeksbasis voor leraren en de mate waarin de “teacher as a researcher” een rol krijgt. Men is het oneens over het belang van vakdidactiek versus algemene modellen, oplossingen en strategieën. Bovendien kunnen verschillen opgemerkt worden in de mate waarin lerarenopleiders erkend worden als experts. Daarbij wordt vooral de professionaliteit van de opleiders in vraag gesteld. Nieuwere visies benadrukken ook meer het belang van diversiteit in lerarenopleidingen en volgen daarmee de algemene nadruk die diversiteit krijgt in het onderwijs. Ook de historische en culturele inbedding van het opleiden van leraren is steeds meer onderwerp van het debat.

Vorige paragrafen vatten meteen in een notendop de zeven thema’s samen die in dit boek aan bod komen om het “probleem” van de lerarenopleiding verder te problematiseren en daarbij te reflecteren over de toekomst van de lerarenopleiding: 1) Identiteit

van leraren en hun basiscompetenties, 2) Werkplekleren en professionalisering, 3) Onderzoek in de lerarenopleiding, 4) Vakdidactisch onderzoek, 5) Professionalisering van lerarenopleiders, 6) Diversiteit in de lerarenopleiding, en 7) Lerarenopleiding: verleden en toekomst. Vijfendertig auteurs engageerden zich om in 21 essays – elk volgens hun eigen aanpak – te reflecteren op de lerarenopleiding en ontwikkelingen hierbinnen. Dit boek is dus opgevat als een bundeling van standpunten, ideeën, persoonlijke ervaringen, voorbeelden, resultaten van onderzoek, etc. Deze aanpak levert een interessant “palet” op dat de lerarenopleiding helpt “kleuren”. De aanpak betekent ook dat de lezer teksten zal lezen die variëren in stijl, structuur en onderbouwing. Persoonlijke verhalen worden afgewisseld met historische reflecties, wetenschappelijk onderbouwde analyses en toekomstscenario’s.

Alle auteurs werden door de redactieraad persoonlijk uitgenodigd een bijdrage te leveren bij bovengenoemde thema’s. De zeven thema’s weerspiegelen het academische curriculum alsook de persoonlijke betrokkenheid en engagement van professor Antonia Aelterman: de leraar en zijn/haar opleiding. Dit is meteen ook wat alle auteurs met elkaar verbindt. Het zijn collega’s van professor Antonia Aelterman die op 1 oktober 2013 professioneel afscheid neemt van de Universiteit Gent.

Professor Antonia Aelterman is in het Nederlandse taalgebied een autoriteit met betrekking tot de lerarenopleiding en is reeds decennialang een pleitbezorger van een kwaliteitsvolle lerarenopleiding. Professor Aelterman promoveerde in 1995 met het proefschrift *‘De academische lerarenopleiding. De ontwikkeling van een curriculumconcept als antwoord op maatschappelijke uitdagingen en een verruimde professionaliteitsopvatting’* onder promotorschap van wijlen Professor Johan Heene. In de Vlaamse context heeft ze geschiedenis geschreven door de basis te leggen van het competentieprofiel voor Vlaamse leraren. Ze was de voortrekker van de onderzoekslijn *‘Professionele ontwikkeling van onderwijsgeevenden’* aan de Vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent. Aan de Universiteit Gent was ze ook de personificatie van de Academische Initiële Lerarenopleiding (AILO), wat later de Specifieke Lerarenopleiding is geworden (SLO). Als geëngageer-

de voorvechter van de universitaire lerarenopleiding legde ze de basis voor alternatieve aanpakken zoals de ‘Leraar in Opleiding’ (LIO) en verzamelde ze alle mogelijke expertise om bij de nieuwste programmawijziging nieuwe aanpakken en invalshoeken te verankeren in de herwerkte opleiding die vanaf 2013-2014 van start gaat. Ook het succes van de laatste onderwijsvisitatie van de SLO is mede aan haar te danken. Als “uitsmijter” organiseerde ze in juli 2013 de 16de editie van de ISATT (International Study Association on Teachers and Teaching) conferentie. Het thema van deze conferentie vat meteen haar centrale streven samen wanneer het om de lerarenopleiding gaat: *‘Excellence of teachers? Practice, policy, research’*. Tegenover het “probleem” van de lerarenopleiding zette collega Aelterman steeds dit triumfviraat voorop: aandacht voor de interactie van praktijk, onderzoek en beleid.

Bij de selectie van auteurs werd vanuit de redactieraad gestreefd naar een evenwichtige samenstelling van bijdragen. Dit impliceert dat keuzes dienden gemaakt te worden. Enerzijds tussen de zeven thema’s, anderzijds in professionele achtergrond van auteurs. Dit betekent dat bijdragen in dit boek werden geleverd door medewerkers van de Vakgroep Onderwijskunde, collega’s van de Universiteit Gent in het algemeen en de opleidingscommissie SLO in het bijzonder, collega’s van andere Vlaamse en Nederlandse universiteiten, en collega’s uit het onderwijsveld.

De auteurs van de essays willen met hun bijdrage – op basis van hun expertise en ervaringen – de lezer uitnodigen tot reflectie, maar evengoed hopen ze dat hun bijdragen het ruimer maatschappelijk debat over de toekomst van de leraar en zijn/haar opleiding voeden. Tegelijkertijd willen de auteurs met hun bijdrage aan dit boek collega Aelterman danken voor haar jarenlange inzet voor het beleid, het onderzoek en de praktijk van de Vlaamse lerarenopleidingen.

Vanuit de redactieraad en namens de vakgroep Onderwijskunde wensen we u als lezer alvast heel veel boeiende lectuur toe.

Gent, juli 2013.

THEMA 1

**Identiteit van leraren en
hun basiscompetenties**

De identiteit van leraren

Een zoektocht naar aansluiting met het competentiedenken

Isabel Rots & Ilse Ruys

In verschillende landen staat de kwaliteit van de leraar en de lerarenopleiding hoog op de agenda, zoals onder meer blijkt uit een recent OESO-rapport (Schleicher, 2011). Ingegeven door terugkerende lerarentekorten onderstrepen beleidsdocumenten het belang om het lerarenberoep fundamenteel te herdenken om de aantrekkelijkheid ervan te verhogen. Om de kwaliteit van leraren te garanderen zijn de laatste decennia in verschillende landen pogingen ondernomen om de verwachtingen ten aanzien van de leraar expliciet vast te leggen, bijvoorbeeld in de vorm van beroeps- en gedragscodes, beroepsprofielen, -standaarden en -competenties. Deels komen deze initiatieven vanuit de beroepsgroep, maar in toenemende mate ook van beleidsmakers. Beleidsmakers genereren dus ook hun eigen beelden van wat een goede leraar is en zou moeten zijn, wat dus ook consequenties heeft voor hoe de opleiding van leraren er zou moeten uitzien.

Het opleiden van leraren: een kwestie van competentie...

Ook in Vlaanderen ontwikkelde de onderwijsverheid een beroepsprofiel voor leraren en daaruit afgeleide basiscompetenties. Die vormen voor de lerarenopleidingen een duidelijke richtlijn voor het afleveren van gekwalificeerde beginnende leraren. Steunend op het doctoraatsonderzoek van Antonia Aelterman (1995) vertrekken het

beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren vanuit een verrijmde professionaliteitsopvatting die de nadruk legt op collegialiteit en samenwerking, verantwoordelijkheid en professionele groei.

Het beroepsprofiel en de basiscompetenties onderscheiden drie clusters van verantwoordelijkheden: een verantwoordelijkheid tegenover de lerende, een verantwoordelijkheid tegenover de school en de onderwijsgemeenschap en een verantwoordelijkheid ten aanzien van de maatschappij. Door het beroepsprofiel te formuleren vanuit verantwoordelijkheden, wordt de nadruk gelegd op de actieve rol die leraren hebben in het realiseren van onderwijs. Er wordt vertrouwen gesteld in de deskundigheid van de leraar: geen 'leraar-uitvoerder', maar een leraar die de mogelijkheid én de verantwoordelijkheid krijgt om in teamverband mee vorm te geven aan het pedagogisch project van de school. Goed onderwijs wordt immers gedragen door de persoon van de leraar.

Het spreekt vanzelf dat de lerarenopleidingen de basiscompetenties slechts zullen kunnen realiseren wanneer ook het curriculum en de opleidingsdidactiek in het verlengde liggen van de professionaliteitsvisie die de basiscompetenties schraagt (Aelterman, Daems, Engels, & Van Petegem, 2000). Dit impliceert onder meer dat lerarenopleiders – binnen het kader van de decretaal bepaalde basiscompetenties en vanuit een reflectieve houding over wat zinvol en noodzakelijk is in een lerarenopleiding – zelf invulling geven aan de doelstellingen en de inhoud van hun opleiding. Dit doet recht aan de professionaliteit van het lerarenopleidersteam ('*the teacher as curriculummaker*', Clandinin & Connely, 1992), maar stelt tegelijk ook eisen aan die professionaliteit (zie de bijdrage van Mieke Lunenberg). Echter, we stellen vast dat in de concrete praktijk van sommige lerarenopleidingen de basiscompetenties nog te veel beschouwd worden als afvinklijstjes (Visitatiecommissie Specifieke Lerarenopleidingen, 2012). Deze aanpak representeert een technisch-instrumentele visie op leraar zijn en leraren opleiden, een visie die haaks staat op de verrijmde professionaliteitsopvatting. Je wordt geen leraar door het opstapelen van afzonderlijke deelcompetenties. Leraar zijn vereist de geïntegreerde beheersing van alle basiscompetenties binnen diverse onderwijscontexten.

...in aansluiting bij de persoon van de leraar

De operationalisering van basiscompetenties in matrices en afvinklijstjes, zonder recht te doen aan de onderwijsvisie en de professionaliteitsopvatting die daaraan ten grondslag ligt, illustreert de uitdaging om in de lerarenopleiding het competentiegericht opleiden te verzoenen met aandacht voor de persoon van de leraar. Pinnegar (2005, p. 272) stelt: *'As we prepare teachers for today's schools, teacher educators usually focus more on preservice teachers' competency than their identity, even though we understand that the teachers' identity fuels their behavior and development as teachers.'* Toch willen we het competentiegericht opleiden niet volledig afwijzen. Lerarenopleiders kunnen immers niet om de vraag heen naar de opbrengst van de opleiding in termen van professionaliteit van leraren. Wel pleiten we ervoor dat toekomstige leraren ondersteund worden in het ontwikkelen van de noodzakelijke lerarencompetenties, in aansluiting bij wie zij zijn als persoon, bij wat hen motiveert om leraar te zijn. De leer- en ontwikkelingsprocessen van studenten tijdens de lerarenopleiding zijn immers niet te reduceren tot het verwerven van zogenaamde technische kennis en vaardigheden. Leerervaringen zijn een complex verhaal, waarbij de persoon (identiteit) van de toekomstige leraar onontkoombaar steeds in het geding is. Daarnaast is het in de praktijk realiseren van wat in de opleiding werd verworven geen kwestie van louter 'implementeren'. Onder invloed van onder meer persoonlijke opvattingen over leren en instructie kennen leraren een eigen interpretatie toe aan het curriculum. De voortdurende interactie van hun pedagogisch-didactische intenties en de situationele context vraagt eveneens dat leraren zich steeds opnieuw positioneren binnen die interactie (Craig & Ross, 2008).

Professionele dilemma's als uitdaging

Wetenschappelijke literatuur wijst in dit verband reeds decennialang op het uitdagende karakter van de fase waarin studenten afstuderen aan de lerarenopleiding en de stap zetten naar het lerarenberoep (Beijaard, Meijer, & Verloop, 2004; Flores & Day, 2006). Ze worden geconfronteerd met de sociale, culturele en politieke kenmerken van

de school, moeten daar betekenis aan toekennen en er een eigen plaats in zien te vinden. De confrontatie met een schoolcultuur die, bijvoorbeeld op het vlak van collegialiteit, fundamenteel verschilt van de eigen diep gekoesterde overtuigingen en verwachtingen, kan zeer verwarrend en verontrustend zijn voor toekomstige en beginnende leraren. Uiteenlopende professionele dilemma's kunnen ontstaan wanneer de waarden en opvattingen (de 'identiteit' van een leraar) en bijgevolg ook zijn handelen in conflict komen met de sociale, culturele en politieke schoolkenmerken (Fransson & Granäs, 2013). Leraren zijn bijgevolg permanent op zoek naar een manier om met dergelijke situaties om te gaan. Het is een voortdurende uitdaging om daarbij de aansluiting met wie zij zijn als leraar en waar zij voor staan, niet te verliezen. In een recente studie van Ruys, Van Keer, en Aelterman (2013) blijkt dat zowel student-leraren als leraren in hun eerste jaar in het beroep, de neiging vertonen om zich, binnen de professionele dilemma's die zij ervaren, op een manier te positioneren die weinig aansluit bij hun identiteit als leraar. In confrontatie met eerder traditionele opvattingen en instructiestijl van collega's conformeren zij zich al vlug aan de gangbare praktijken in hun school. De eigen *beliefs* en intenties op pedagogisch-didactisch gebied worden daarbij zonder meer aan de kant geschoven. Ook bij stages in de lerarenopleiding ervaren studenten frequent het gevoel didactische keuzes te moeten maken waar ze niet ten volle achter kunnen staan. Enerzijds voelen ze zich daartoe onder druk gezet door de mentoren die hen begeleiden en hun eigen handelingsrepertoire graag gereflecteerd zien in de aanpak van studentleraren. Anderzijds blijken student-leraren weinig innovatief te durven handelen tijdens stagelessen, onder druk van het evaluatieve karakter van de stageperiode.

De eerste stappen in de onderwijspraktijk vormen bijgevolg een intense sociale en emotionele uitdaging. Dergelijke sociale en emotionele ervaringen van studenten tijdens de lerarenopleiding hebben een belangrijke invloed op hun beroepsmotivatie en keuze voor het lerarenberoep (Rots, Kelchtermans, & Aelterman, 2012). Het onder ogen zien, aanvaarden en leren omgaan met deze dimensies van het leraar-zijn is bijgevolg een belangrijke leeragenda voor toekomstige

leraren en essentieel voor het ontwikkelen van een positieve perceptie van zichzelf als leraar.

(Re)constructie van de professionele identiteit: de kracht van reflectie en onderzoek

Aansluitend bij het professionaliteitsconcept dat aan de basis ligt van het beroepsprofiel voor leraren, pleiten we voor een lerarenopleiding die sterk investeert in de ontwikkeling van de persoon van de leraar. Hoe belangrijk (en noodzakelijk) het ook is om in de lerarenopleiding competenties te ontwikkelen, het is cruciaal om daarbij bewust aandacht te besteden aan hoe die competenties aansluiten bij het professionele zelfbeeld van toekomstige leraren, bij wie zij kunnen en willen zijn als leraar. Dit vereist een opleidingsdidactiek die reflectie en onderzoek centraal stelt. Een lerarenopleiding die enkel tracht om *evidence-based* theorieën in de hoofden van toekomstige leraren te krijgen, gaat voorbij aan de verbinding van praktijk en theorie met de persoon van de leraar. Uitgangspunt binnen die zoektocht naar de verbinding van de persoon ligt in het verkennen van hoe leraren denken, wat zij willen, waar hún idealen liggen. Maar ook: waar ligt hun potentieel, hoe kunnen hún competenties aan wetenschappelijke theorieën worden verbonden (Korthagen, 2012)? Door leraren te stimuleren tot diepgaande reflectie, is het mogelijk hen van binnen uit te laten groeien in relatie tot de context waarin zij werkzaam (zullen) zijn. Professionele ontwikkeling is immers het resultaat van betekenisvolle interacties tussen het individu en professioneel relevante contexten zoals de opleiding, de stageplaats, de werksituatie, enzovoort (Kelchtermans et al., 2010). Reflectie is een krachtige manier om die interactie te begrijpen in de breedte en diepte. Lerarenopleidingen kunnen een platform bieden waar de ervaringen van student-leraren met de praktijk kunnen worden gedeeld en in vraag worden gesteld, waar betekenis wordt gegeven aan die ervaringen. Op die manier kunnen lerarenopleiders expliciet aandacht besteden aan de wijze waarop toekomstige leraren hun professionele identiteit (re)construeren, in het bijzonder de wijze waarop zij omgaan met de intense sociale en emotionele uitdagingen die deel uitmaken van het

leraar-worden en leraar-zijn. Dit betekent dat toekomstige leraren zich bewust worden van én kritisch reflecteren op de mogelijke spanningen tussen enerzijds hun eigen denken, willen, idealen..., en anderzijds de sociale en culturele werkcondities in de professionele contexten waarin ze zich bevinden. Toekomstige leraren dienen aangemoedigd te worden om daarover in dialoog te gaan met hun mentoren, lerarenopleiders en medestudenten. Dit biedt kansen om de eigen betekenisverlening te expliciteren en te bediscussiëren. Ook narratieve methodes zoals metafooranalyse, reflectieve logboeken enzovoort zijn krachtige hulpmiddelen om studenten in de lerarenopleiding ertoe aan te zetten bewust betekenis te verlenen aan hun leerervaringen en die betekenisverlening kritisch te bevragen.

Praktijkervaring uitbreiden, verdiepen en verbreden

Werken aan de professionele identiteit, waarin leraren zich een beeld vormen van zichzelf als leraar, vraagt ook een uitgesproken aandacht voor het integreren van steeds nieuwe ervaringen in het beroepsveld om dat beeld verder vorm geven. Het Vlaamse onderwijsbeleid heeft er bij de hervormingen van de specifieke lerarenopleiding reeds voor geopteerd de praktijkcomponent sterk uit te breiden (Vlaamse regering, 2007). Dat geeft ruimte om meer ervaring in de onderwijspraktijk op te doen, maar ook om die ervaringen specifiek te richten op een verbreding van de professionele identiteit van leraren, bijvoorbeeld in relatie tot onze hedendaagse multiculturele samenleving. De specifieke uitdagingen van lesgeven in multiculturele of grootstedelijke contexten zijn voor vele student-leraren onbekend, gezien het minder aantrekkelijke karakter van deze contexten als stagebuitoep. Daardoor kunnen zij zich geen realistisch beeld vormen van zichzelf als leraar in deze context. Het decreet op de lerarenopleiding (Vlaamse regering, 2007) neemt daarom expliciet de vraag op naar voldoende aandacht voor de grootstedelijke context in de lerarenopleiding. Het kan de blik van toekomstige leraren op de samenleving – inclusief de eigen rol binnen die samenleving – verruimen en bijdragen tot een beter inzicht in de diversiteit die schuilgaat achter het beroep van leraar.